

УРИВОК

Спершу ми були єдиним цілим. Однак Бог вирішив, що в такому вигляді ми Його не задовольняємо, тому заходився розділяти нас. Бог дуже тішився нами, а потім, коли ми Йому набридали, забував про нас. У своїй байдужості Бог бував такий жорстокий, *що* це мене жахало. Бог також умів удавати лагідність, і тоді я любив Його, як нікого ніколи. Гадаю, усі ми могли б жити певною мірою щасливо — Бог, я та інші, — якби не ця клята книжина. Терпіти її не міг. Я знав, що зв'язок між нами — один з найвідразливіших у світі, але жах опанував мене пізніше, значно пізніше. Я не одразу це збагнув, *бо надто мало знав. Так, я любив Бога*, але ненавидів цю книжку, до якої Він зазірав з будь-якого приводу. Що ж до самого Бога, Його це невимовно тішило. Коли Бог був у доброму гуморі, Він писав. Коли гнівався, *писав. І одного дня, піддавшись дуже поганому настрою, Бог зробив невимовну дурницю. Він розбив світ.*

НАРЕЧЕНІ

АРХІВАРІУС

Часто кажуть, що старі будівлі мають власну душу. Аніма — ковчег, де речі здобували життя, — ще й наділяла старі будівлі особливо неприємним характером.

Наприклад, будівля Сімейних архівів постійно була не в гуморі. Щоб показати своє невдоволення, вона день у день порипувала, стікала водою, потріскувала й зітхала. Їй не подобалися протяги, від яких улітку грюкали напівпрочинені двері. Не любила вона й осінніх дощів.

Терпіти не могла вогкості, яка взимку просочувала стіни. Ненавиділа бур'яни, якими вже навесні заростало подвір'я.

Однак понад усе будівля не любила, коли відвідувачі нехтували розкладом роботи Сімейних архівів.

Поза всяким сумнівом, саме тому цього вересневого ранку вона скреготала, мокла, рипіла й хукала ще дужче, ніж зазвичай. Відчувала, що сюди хтось іде, попри те що робочий день розпочинався нескоро. На відміну від порядних відвідувачів, цей навіть не зупинився біля дверей. Ба більше, продерся, як злодій, навіпростець до гардеробу у вестибюлі Архівів.

У дзеркалі, вставленому у дверцята шафи, поступово прозирнуло відображення чийогось носа.

По тому ніс наблизився до дзеркала. У ньому окреслилися окуляри, вигини брів, чоло, вуста, підборіддя, щоки, очі, волосся, шия та вуха. В обрізаному до плечей віддзеркаленні голова повернулася праворуч, потім — ліворуч. Унизу промайнуло зігнуте коліно, а потім — усе тіло. Воно одразу ж вибігло із дзеркала,

немовби вискочивши з ванни. Коли відображення зникло, стало видно лише силует, а ще старе зношене пальто, сірі окуляри та довгий триколірний шалик.

Під усім цим була Офелія.

Навколо неї гардероб зарипів шафами, розлютившись на вторгнення. Хто посмів так знехтувати розкладом, за яким працювали Архіви? Меблі обурено заскреготали петлями й затупотіли ніжками. Вішаки голосно перестукувалися, немовби якийсь бунтівний дух спонукав їх до штовханини.

Ці прояви гніву анітрохи не налякали Офелію. Вона вже звикла, що Архіви дуже чутливі.

— Спокійно, — прошепотіла вона. — Спокійно...

Меблі та вішаки одразу втихомирилися. Будівля впізнала її.

Офелія вийшла з гардеробної і зачинила за собою двері. Перед нею висіла табличка:

**УВАГА! У ЗАЛАХ ХОЛОДНО!
ЗАЛИШАЙТЕСЯ В ПАЛЬТАХ.**

Заклавши руки в кишені, тягнучи за собою довгий шалик, Офелія пройшла перед анфіладою скриньок з наліпками: «Реєстр народжень», «Реєстр смертей», «Реєстр спорідненості» і ще багато інших. Вона обережно штовхнула двері консультативного кабінету. Нікого. Віконниці зачинені, але крізь них пробивалося декілька сонячних променів, що вихоплювали з темряви ряд письмових столів. Із саду лунала пісня дрозда, від якої ці проблиски світла здавалися ще яскравішими. В Архівах було так холодно, що кортіло розцахнути всі вікна, щоб упустити трохи теплого повітря.

Офелія неперушно спинилася на порозі, задивившись на світляні смуги, що повільно повзли підлогою: починався новий день. Вона глибоко вдихнула запах

старих меблів і холодного паперу. Незабаром цей запах, яким повнилося все її дитинство, мав назавжди зникнути з її життя.

Вона повільно підійшла до комірки архіваріуса, яку не відділяло від основної зали нічого, крім звичайної завіси. Попри ранню годину звідти вже долинав сильний аромат кави. Прикриваючи рот шаликом, Офелія кашлянула, щоб повідомити про свою присутність, але її не почули: по той бік лунала старовинна оперна арія. Тоді вона відхилила завісу й зайшла за неї. Архіваріуса не довелося довго шукати: кімнатка правила і за кабінет, і за кухню, і за вітальню, і за спальню, і за читальну залу. Господар сидів на ліжку, втупившись у газету.

Скуйовджене сиве волосся стояло сторчма в нього на голові. Надбрів'ям він затиснув лупу, тому одне око здавалося просто величезним. На руках в архіваріуса були рукавички, а під піджаком — погано випрасувана біла сорочка. Офелія кашлянула ще раз, але звуки фонографа заглушили її. Поринувши у своє читання, архіваріус підспівував опері, утім досить фальшиво. Гула кавоварка, потріскували дрова в печі — будинок Архівів видавав свої звичні звуки. Офелія занурилася в особливу атмосферу, що панувала в цій кімнатці: фальшивий спів старого, вранішнє світло, що просочується крізь штори, шурхіт сторінок, які обережно перегортають, аромат кави й ледь відчутний нафталіновий запах газового ріжка. У кутку стояла шахівниця. Фігури рухалися по ній самостійно, неначе їх переставляли двоє невидимих гравців. Від страху зруйнувати цю знайому картину Офелію охопило бажання нічого не чіпати, залишити речі на своїх місцях, як вони є, і повернутися назад.

Проте вона мусила зробити над собою зусилля і розвіяти чари. Підійшовши до ліжка, дівчина поплескала архіваріуса по плечу.

— О боже милосердний! — вигукнув він, підскачівши на місці від несподіванки. — Ти могла б попередити, перш ніж кидатися на людей отак зненацька?

— Я намагалася, — вибачилася Офелія.

Вона підняла збільшувальне скло, що скотилося на килим, і простягнула йому. Потім зняла пальто, що огортало її з голови до п'ят, розмотала нескінченний шалик і повісила одяг на спинку стільця. Залишився мініатюрний силует, важкі, недбало зачесані каштанові кучері, два прямокутні скельця окулярів і вбрання, що більше пасувало б дамі поважного віку.

— Знову з гардеробної прийшла? — пробурмотів архіваріус, протираючи лупу рукавом. — Що за звичка — приходити із дзеркал, та ще й у неналежний час?! Тобі ж відомо, що в моєї хатини алергія на раптові візити! Дістанеш колись балкою по голові — то знатимеш!

Від буркотіння здригнулися розкішні вуса. Він важко підвівся з ліжка і схопив кавник, бурмочучи щось говіркою, яку на Анімі зберіг лише він. Керуючи Архівами, старий жив увесь у минулому. Навіть тій газеті, що її гортав, було не менше ніж пів століття.

— Горнятко кави, дівчинко?

Архіваріус був не дуже товариський, але щоразу, коли дивився на Офелію, як зараз, очі його починали блищати, наче сьорбнув сидру.

Він завжди був прихильний до своєї внучатої племянниці — і це тому, що з усіх родичів вона була найбільше схожа на нього. Така само, як і він, старомодна, самотня і відлюдькувата.

Офелія хитнула головою на знак згоди. Вона не могла говорити: перехопило горло.

Дідусь налив у горнятка паруючу каву.

— Учора ввечері я говорив телефоном із твоєю матір'ю, — пробурмотів він. — Вона так затиналася, що я не розібрав і половини з того, що вона теревенила. Але

зрозумів найголовніше — що тебе, схоже, нарешті поведуть під вінець.

Офелія кивнула, але нічого не відповіла. Дідуган умить насупив кущисті брови.

— Не хнюп носа, будь ласка. Твоя мати знайшла тобі нареченого, і нема на що скаржитися.

Він подав їй горнятко й рішуче всівся на ліжко, яке під його вагою рипнуло всіма пружинами.

— Сідай. Маємо поговорити серйозно, як хрещений із хрещеницею.

Офелія підсунула крісло до ліжка. Вона вдивлялася в дідуса і його лискучі вуса з відчуттям нереальності. Їй здавалося, що перед нею розкривається сторінка його життя і цю сторінку в неї перед очима деруть на шматки...

— Я не знаю, чому ти на мене так дивишся, — промовив він, — та цього разу — ні! Твої опущені плечі, похмурі окуляри, важкі мов камінь зітхання — час віддати все це в архів! (Він розмахував великим і вказівним пальцями, густо вкритими білими волосками.) Ти вже двом своїм куzenам відмовила! Вони були незграбні, як перцеві млини, і потворні, як нічні горщики, — я це визнаю, але кожна твоя відмова ганьбила нашу родину. І найгірше те, що я став твоїм спільником, саботуючи ці домовленості. — Він зітхнув собі у вуса. — Я знаю тебе так добре, наче сам тебе створив. Ти лагідна, як голубка, ніколи не підвищуєш голосу, не вередуєш, але коли йдеться про заміжжя, то твердіша за ковадло! А втім, ти в тому віці, коли треба вийти заміж, подобається тобі хлопець чи ні. Якщо ти не станеш розсудливою, урешті-решт родина зречеться тебе, а я б цього не хотів.

Опустивши очі в горнятко з кавою, Офелія вирішила, що зараз саме слушно взяти слово.

— Вам нема про що хвилюватися, дідусю. Я прийшла не для того, щоб просити вас перешкодити цьому шлюбу.

Тієї ж миті голка фонографа потрапила в пастку подряпини й кімнату заповнило відлуння сопрано: «Якщо я... Якщо я... Якщо я...»

Дідусь не підвівся, щоб визволити голку із заглибини. Він був приголомшений.

— Що ти торочиш? Ти не хочеш, щоб я втручався?

— Ні. Єдина послуга, про яку я прийшла попросити вас сьогодні, — це доступ до архівів.

— Моїх архівів?

— Сьогодні.

«Якщо я... Якщо я... Якщо я... Якщо я...» — затинався програвач.

Дід скептично скинув бровою і поторгав пальцями свої вуса.

— Ти вже й не сподіваєшся, що я захищатиму тебе перед матір'ю?

— Однаково це нічого не дасть.

— Що змушу поступитися перед твоїм батьком-слабаком?

— Я збираюся вийти заміж за чоловіка, якого для мене обрали. І нічого більше.

Голка програвача підстрибнула і продовжила свій веселий шлях, а сопрано тріумфально проголосило: «Якщо я люблю тебе, стережися!»

Офелія опустила окуляри на ніс і витримала погляд хрещеного батька, не змигнувши. Її карі очі вп'ялися в його золоті.

— Щасливої дороги! — полегшено видихнув старий. — Зізнаюся, гадав, ти не здатна промовити ці слова. Певно, хлопець припав тобі до душі. Ну ж бо, розповідай усе як є. Але спершу скажи мені, хто він.

Офелія підвелася, щоб прибрати горнятка. Вона хотіла сполоснути їх під краном, та мийниця була вщерть заповнена брудними тарілками. Зазвичай Офелія не любила поратися по господарству, але зараз вона зра-

дила собі: скинула рукавички, закасала рукави й стала мити посуд.

— Ви його не знаєте, — мовила нарешті Офелія.

Її бурмотіння потонуло в шумі води. Дідусь зупинив фонограф і підійшов до мийниці.

— Я не почув тебе, дівчинко.

Офелія на мить закрила кран. У неї був тихий голос, а ще погана дикція, тому їй часто доводилося повторювати сказане.

— Ви його не знаєте.

— Забула, з ким говориш! — усміхнувся дідусь, схрестивши руки на грудях. — Може, я й сиджу постійно в архівах, але наше генеалогічне древо знаю краще за всіх. Від Долини до Великих озер немає жодного твого далекого родича, якого я не знав би.

— Та, однак, ви його не знаєте, — повторила Офелія.

Вдивляючись у порожнечу, вона машинально терла губкою тарілку. Дотик до цього посуду без захисних рукавичок давав змогу дівчині мимохіть читати його історію, подумки рухаючись від теперішнього до минулого. Вона могла б у найдрібніших деталях описати все, що їв із цих тарілок її хрещений.

Офелія була сумлінним фахівцем і зазвичай ніколи не торкалася чужих предметів без рукавичок, але хрещений навчив її читати предмети саме тут, у цій кімнаті. І тепер вона знала кожну річ у його кухні як свої п'ять пальців.

— Цей чоловік не з нашої родини, — промовила врешті вона. — Він із Полюса.

Запала мертва тиша, яку порушувало тільки дзюрчання води в трубах. Офелія витерла мокрі руки сукнею і поглянула на хрещеного поверх прямокутних окулярів. Старий несподівано якось зіщулився, ніби вмить постарів на двадцять років. Навіть його вуса — і ті по-нуро повиснули, як спущені знамена.